

AJUNTAMENT DE LES BORGES DEL CAMP

V Premi Literari Sant Jordi 1994

MENCIÓ ESPECIAL NARRACIÓ

El clatell sempre ben net de Jordi Càceres i Silva

EL CLATELL SEMPRE BEN NET

La porta de la barberia és tancada, però en passar-hi per davant encara sona un rebombori de veus, una remor de poble...

- El Capdetrons fa una pila d'anys que va venir a l'Havana. encara ens bellugàvem amunt i avall amb llum de ganxo, de nom es deia Josep, crec recordar.

Els tertulians de la barberia de cal Salpasser eren la redacció d'un diari local que no tancava mai l'edició. Cada dia calia escollir una nova portada, actual, impactant, escarnidora. Nous rics sense uns pela, jugadors de cartes, missaires que havien fet fortuna amb el capital de l'església, lladres fantasmagòrics i una llarga llista d'il·lustres i d'adinerats completaven la galeria faunística, que apareixien en els seus debats com en un bestiari fantàstic.

- Vol ezta-ze quiet!- replicava enutjat i tremolós el Salpasser, quan estava a punt de rebanar la gargamella plena d'escuma del client amb la fulla de la ganiveta, mentre l'omplia de capellans de daltabaix. Els seus clients, gairebé a ulls clucs, apuntaven amb ironia:
-No cal que tornis a batejar-me, que ja ho estic des de fa anys!

La colla de la barberia sabia fer de tot: de pagès, de paleta, de fuster, de botiguer, de jutge i de botxí. Però on tenien la mà trencada era en la política. Asseguts en els tamborets, esperant tanda o simplement fent caliu de penya, podien governar més que totes les forces vives del poble plegades. Ningú els havia vist enlloc durant la manifestació que va instaurar la República, ni en cap camp de batalla; al contrari, quan els moros de l'Àfrica van entrar a la vila, no se'ls va veure el pèl per la barberia, tot i que aquell dia el barber va obrir les portes. Tant se val, ells es proclamaven comunistes, i el Teu Tassies, el Salpasser, no entenia un borrall de comunisme, pobre, perquè a casa seva encara cagaven al corral. Els components que s'aplegaven cada dia a la barberia no pertanyien a cap bandositat circumscrita, ni dretana ni esquerrana, flotaven dins d'una bassa d'oli: els reconstruïts els deien ateus, perquè no assistien mai a ofici, ni anaven a la processó. Ells, per la seva banda, expressaven, sempre que es presentava l'ocasió, la seva ira contra les braguetes llargues i els carcundes envernissats d'hipocresia. Els de l'envelat nou, eufòrics d'ànims esquerrans, els titllaven de guinos, perquè no apoquinaven ni cinc al cafè de la Societat. Els contertulians de la barberia asseguraven que no els plaïa el gust de suc brut, odi i venjança - cafè de pre-guerra-. La colla de la barberia afirmava que dins el perímetre d'aquells quatre envans de taverna, tothom vigilava a tothom, els uns als altres s'estalonaven a cada ronda de la botifarra a través de les llunes penjades a les parets i de reüll per sobre de les espatlles. Els qui la passaven grassa es bevien el cafè amb dos glops i els cagambpenes estalviaven el suculent aigualit a mitges culleradetes per assaborir més llargament el gust al paladar, aixecant-se d'aquesta manera polsegueres d'enveja interminables.

* * *

El Capdetrons fa anys i panys que s'està a l'Havana, va venir de més amunt, d'un poble de les Garrigues, i no em feu dir el nom, però la fam se'l menjava viu, i mireu-se'l ara, gras

com un tocino. Va presentar-se espellifat i pansit, es va llogar al jornal a les pedreres, a la bòbila, als masos i on convinguessin dues mans fortes, traçudes no gaire, i al cap d'una anyada ja era ben casat. En poc temps, li van canviar els colors de la cara. Viure a l'Havana era tot un altre tràfec, no podia encantar-se si no volia perdre la poca cansalada que li penjava. A l'Havana, ja se sap, qui no corre, vola, i el més ruc fa rellotges!

La Marieta de cal Ronso va cenyir-li ben aviat el dogal al coll, ella i la seva mare. Quatre pams de terra dolenta pel garrofer van ser prou per engalipar-lo a la vicaria. El cor se'm fa miques quan hi penso.

I aquí va començar el seu inri: la vella de la casa era una llepa-sotanes, una beata infrenable. La filla, delerosa aprenenta de les trapelleries maternes, l'acompanyava arreu. No van trigar gaire en asclar al Capdetrons, bona persona com era.

La nit del casament la iaia va fer l'espieta pel pany de la porta dels noucasats durant totes les hores fosques, i la parella colgada al llit, quieta sense deixar una alenada, i la vella continuava sense treure l'ullada del forrellat, i els nuvis es miraven sense palpar-se, i la devota sense cedir. El Capdetrons prengué a la dona d'una revolada, i tots dos anaren a amagar-se sota el llit, on el manso va sadollar la seva fogositat fora de la nineta escodrinadora de la sogra.

* * *

Teu, el barber, estimava bohominosament els seus contertulians, mentre rapava alguna testa pescava mitjos comentaris, i després el seu magí desplegava un batibull de tafaneries infernals, calia ocupar-se dels seus devots, de les bajanades del client i de les seves cabòries. Eren massa coses alhora. Els seus llavis esquitllaven sovint un xiuxiueig de ràbia, i si algú dels incondicionals parava compte exclamava:

- No obris massa la boca que se t'escaparà un gàpio Salpasser!. I ell mateix somreia.

De jovenet tothom creia que el Tassies no passaria de ser un pedaç, però la barberia li deixava un bon calaix i uns moments entretinguts, records inesborrables, voltat dels seus adeptes que el lloaven i se n'enfumien com d'un sant sense diada.

El Teu era l'infeliç del poble que xollava la somera del senyor rector. El barber del poble va finir fortuïtament just abans de la festa major. Com que el senyor rector no volia que els mossos anessin a la processó lluint grenyes, va manar enviar a buscar el barber dels matacristos, la vila veïna, tradicionalment en emistada amb l'Havana, però, quan aquests se'n van assabentar, van esperar al pobre home en un tomb de la carretera per calentar-lo, i en passar per l'Havana anava camí de l'hospital. Davant de la imminència de la festa, el senyor rector va fer xollar a tota la fadrinalla pel Teu Tassies, i com que no ho va fer malament, tothom va dir que podia ocupar la barberia.

Cada calavera era un món ben desigual, n'hi havia en forma de meló, de carabassa, d'albergínia, de síndria, i fins i tot de capsigrany. Després venia el reguitzell de classes: clatells llargs -intel·ligència i seny-, clatells estrets -sorruts de mena, que li recordaven el front del bestiar esquilat entre orella i orella-, clepsa dura -treballador- i tova -manta i

bevedor-, pedrades al cap d'infantesa i tall a la cella de joventut -gall esvalotador-, pèl hirsut i negre -noble i bona raça-, cabell ros i calb als trenta-cins anys pel capalt -pare cornut i trencacolls a casa. El clic-clic de les estisores sotmetia al client, atemoritzat per les orelles que veia perillar, a un dolç xantatge, i feia desprendre confessions que no arrencaria el capellà més espavilat, per la qual cosa les distincions fetes quedaven ben avalades.

Aquestes experiències en el coneixement de tupins li van merèixer la gratitud d'una bona part de vilatans durant la República. La seva ajuda va ser imprescindible per a l'enterramorts. L'ensorrada de les tàpies del corralet del cementiri i l'obertura de les fosses comuns va permetre identificar els diversos esquelets a través del cap del mort, i integrar-los al seu corresponent nínxol familiar d'on no se'ls havia d'haver privat mai. El Salpasser acariciava els cranis una i altra vegada, fins que el seu tacte aconseguia recordar aquell vell client apàtic a la rectoria o aneu a saber aquí.

Tot eren mofes i rialletes quan el Capdetrons entrava a la barberia. El barber sempre l'havia tingut per un estrany, no movia el cap, ni les orelles, no afluixava ni confessió ni propina. Ell xerrava pels descosits les seves cabòries i les dels altres, però aquesta actitud tancada el posava frenètic, perquè havia d'assabentar-se de les peripècies del seu parroquià a través dels seus partidaris. La seva clepsa era distinta cada volta, no la reconeixia mai, cada vegada era diferent, com si la mentalitat li alterés la calç dels ossos.

* * *

El martiri del Capdetrons era continu. La iaia no el deixava respirar, li retreia totes les minúcies. A vegades, la filla ja hagués aturat la seva còlera, però no gosava. Tota la vida s'havia sentit cohibida, i ara l'entrada d'un intrús a casa -sí, perquè el Capdetrons no era més que un saltamarges, un passavolant- havia arborat la seva autoritat, i s'atrevia menys que mai. El Capdetrons marxava al jornal a l'alba i tornava a boca de fosc, ple de brutícia, de suor i de fam. Tots fèiem escarni de la seva creu, ningú vam moure un dit per foragitar-lo d'aquell cau d'escurçons. La vella de cal Ronso tampoc s'estava de fer-lo formar a tots els oficis i processons, de lluir-lo com un ase el dia de sant Anton. El Capdetrons la fitava amb mala sang, els seus ulls semblaven conjurar la revenja.

La seva dona va arribar a estimar-lo de pena, lentament va anar esporuguint-se en els braços d'aquell bocinet de pa. La vella Ronso va ensumar de seguida l'aliança enemiga. Aquesta unió la va mantenir ben a l'aguait, i va escampar una pluja d'infàmies i falsedats, llavors el Capdetrons va esdevenir un vil usurpador del patrimoni legítim de la Maria Ronso, sortosament el poble coneixia el pany, i, doncs, què havia de prendre aquell pelat. El que no suportava la vella era el distanciament de la seva filla, que arrambés el pensament i la mirada de la seva mare, de la mareta del seu cor. Aquest rosari de catúfols enfortia entretant la pell del Capdetrons. La noia el feia cada vegada més seu amb un amor bondadós i ple de joia, i la seva mare no podia sofrir la seva felicitat, ella que sempre havia vestit dol, i havia patit les idees roges i la infidelitat d'un marit borratxo.

* * *

L'oratori de cal Salpasser amagava insospitades curiositats: embolics de faldilles, confessions de la beateria, històries de faroners i descabalats, musiqueries de promeses electorals de malvistos, exiliats i afusellats, que un cop de vent enlairava des del trenta-sis, i de manifestacions feixistes, i altres infinites fantasies.

No se li escapava detall en el devenir de l'Havana: l'Eustaqui Ronso era cep per no enganxar-se els dits, es desconeixia sempre on disparava quan apuntava alguna barrinada, i l'encabia on li venia de gust. Fou un destacat dirigent de les forces esquerranes, se'l va veure al capdavant de la colla que feu depositar la vara a l'alcalde de la Dictadura de Primo de Ribera i va proclamar la Segona República, va encapçalar la protesta de la pagesia del trenta-quatre que va culminar amb l'aterrament de la Creueta de la Quadra, i diuen que va alertar escamots revolucionaris de Vilatomaquera, que van pujar a cremar els retaules i les icones de l'església i l'ermita. Durant els primers mesos de la victòria feixista, el van tancar pres al port de Tarragona, però la dona el va treure a cops de resos i conxorxes religioses. Ningú sap que hagués estat millor, el segon any dit de la "liberación" va morir d'una trompa, el fetge li devia fer un pet com un aglà. El iaio Ronso navegava entre dues mars, com molta altra gent a l'Havana, el Capdetrons mateix i la tertulia del barber.

* * *

El temps passa que és un encant. La vella se'n va anar a fer malves i el Capdetrons seguia amb la mateixa badoqueria dels toixos, no s'avivava per res del món. L'infeliç havia fet la viu viu tants anys oprimit, que encara es pensava que l'observaven per un foradet des de l'altre raval. Deu ens ajudi!

La lluna del Capdetrons estava a punt de girar-se-li: una gallina vella del corral no posava gaires ous, era una gallina de plomatge negre i cendra, el seu posat destarotava a les altres ponedores, i de feia dies el Capdetrons li tenia la sort lliurada. Va arribar el moment i va decidir desplomar-la. Tot fou agafar-la pel coll i mirar-se-la de fit a fit, que no va poder contenir la seva fúria i la seva rancúnia. En aquella mirada alenava l'ànima de la sogra, no va dubtar en prendre el destratot i decapitar-la. La pobre bestiola corria esperitada, com si volgués confessar-se.

* * *

Els adeptes de la barberia garlaven impúdicament el viure del Capdetrons, i no únicament els seus episodis, també una miqueta els del seu poble, sense advertir que en formaven part. La colla dels tertulians parava els pavellons auriculars, no volien que cap so s'escapolís. Després cadascú faria una salsa ben sucosa, i pregonarien veritats i ficcions amb més eficiència que l'agutzil escampant un ban. La vida en el relliscar dels pobles no sembla pertànyer a ningú, hom la rebrega i comet ludibri, sense capir que escanyen la seva pròpia pell.

* * *

El temperament del Capdetrons s'anava desrovellant, i les aigües turbulentes anaven desapareixent a poc a poc. Expliquen que el dia del casament de la filla, la Maria Ronso va

quedar-se a casa preparant el refresc per acollir el xicot de la filla, com era costum. Així que sortiren de l'església, la comitiva va prendre el camí del convit. El Capdetrons va mostrar-se esplèndid en el tracte i en la teca i el beure. Però vet aquí, que havent fugit els invitats de casa, recordant la seva primera nit de casat, va aviar una surra de mastegots a la dona, que la va deixar ben combregada i sense ànim ni per mirar la joia de la parella.

El somni assossegat i sense espectadors del nou matrimoni va fructificar en una criatureta deliciosa. El Capdetrons bavejava il·lusions ablanit per la innocència infantil, i el dia del bateig no se'l va voler perdre. La nineta lluia un vestit de piqué preciós, feia goig veure -la als braços de la padrina, la Maria Ronso, acompanyada del Capdetrons, que portava un ciri molt ben treballat, que feia pena deixar-lo a la sagristia de tan bonic com era. Els familiars voltaven la pica baptismal, la criatura embolcallada va treure el cap dolçament per rebre el sagrament. L'aigua va córrer la seva carona tendra i rosada, el caparronet, el front, els ulls i les gal tetes, quan un espurneig enlluernador va enfosquir la mirada de la noieta, que li va transfigurar la faç. El Capdetrons va veure l'expressió d'aquella gallinota degollada fa anys, va plantar el ciri i va dir al rotllo d'assistents:

-Les mones i els rosaris trons! que se'ls compri un altre cap de trons!

...aquesta tarda plàcida el sol es fon a les Costes com l'encesa d'un ensofrí, i la marinada esbullia una flonja cabellera de teranyins estesos de mar a muntanya, què llunyanes aquelles veus! El Capdetrons senil haurà tallat el coll a l'aviram. Sóc davant de la barberia, ja no queda ningú. Els oradors vells i cansats hauran deixat d'ensucrar les seves últimes evocacions eixorques i inofensives. Els de l'envelat nou ja no se sap qui són, han quedat ben diluïts, mentre que els reconsagrats encara són reconeguts, perquè s'armen en reunions dominicals i processons. Avui no sé ni tan sols si ningú continua creient en ningú com ahir, només sé que el poble no és aquell poble, i que continua prevalent una tremenda disparitat entre la nostra pròpia realitat del poble i l'autèntica.